

MARAMUREȘ BRAND

Ediție bilingvă: română / engleză

Galaxia Gutenberg
2025

Cuprins

Maramureș Brand	7
Prefață	9
Categoria Cultura Tradițională Etnografică	11

I. CULTURA TRADIȚIONALĂ ETNOGRAFICĂ

<i>Sisteme constructive și arhitectonice</i>	13
Complexul patrimonial (UNESCO) al bisericilor de lemn din Maramureș	13
Gospodăriile tradiționale din satele maramureșene. Muzeul viu	17
Instalațiile tehnice riverane din satele de pe Valea Cosăului, Mara, Iza, Vișeu	21
<i>Elemente reprezentative de artă populară maramureșeană</i>	23
Monumente și obiecte casnice confecționate din lemn	23
Poarta maramureșeană	25
Troița maramureșeană (Troița Rednicenilor din Berbești)	27
Fusul cu zurgălăi	29
Pecetarul	31
Arta vestimentară tradițională. Portul	35
Ceramica de Săcel	39
Arta culinară tradițională. Bucătăria maramureșeană	43
<i>Complexe muzeale etnografice</i>	47
Muzeul Etnografic al Maramureșului Istoric. Sighetul Marmației	49
Muzeul Județean de Etnografie și Artă Populară Baia Mare	51

II. CULTURA TRADIȚIONALĂ IMATERIALĂ

Graiul maramureșean	53
Arhiva de Folclor a județului Maramureș	55
Repertoriul muzical tradițional	57
<i>Tradiții și obiceiuri reprezentative</i>	61
Festivalul de Datini și Obiceiuri de Iarnă „Marmația”	61
Tânjaua de pe Mara	63
Festivalul „Nopti de sănzâiene	65
<i>Personaje și eroi legendari</i>	69
Dragoș din Bedeu și vânătoarea de zimbri	69
Bogdan din Cuhea. Întemeietorul Moldovei	71
Haiducul Grigore Pinteza „Viteazul”	73

III. CULTURA MODERNĂ

<i>Arte plastice moderne</i>	75
Centrul Artistic Baia Mare. Muzeul de Artă	75
Muzeul Florean	77
<i>Arta dramatică modernă</i>	79
Companii de teatru băimărene	79

IV. OBIECTIVE CU VALOARE CULTURALĂ SAU ISTORICĂ

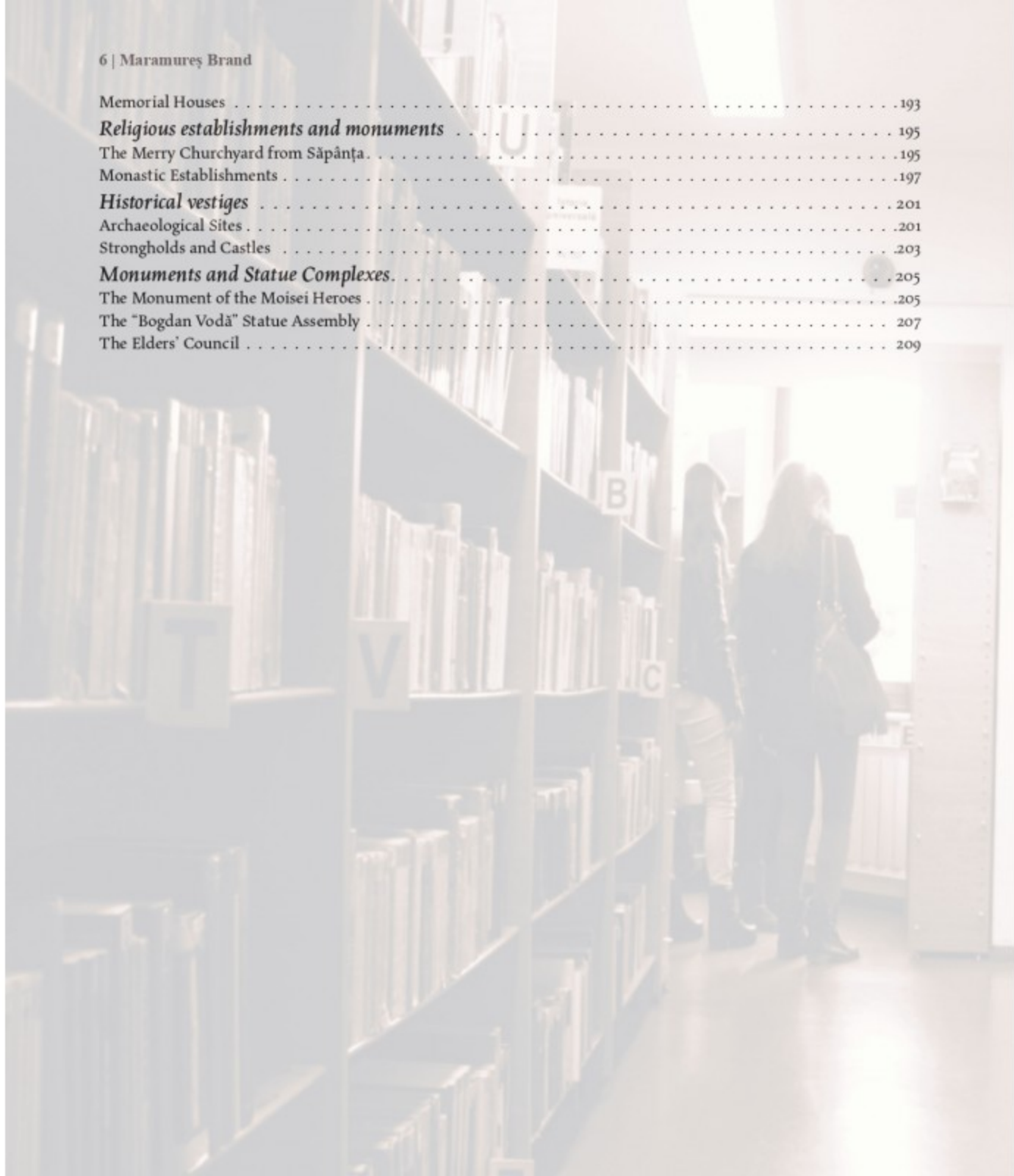
<i>Monumente de artă și arhitectură</i>	83
Centrul istoric Baia Mare	83
Turnul „Ștefan”	85
Centrul istoric din Sighetul Marmației	87
<i>Așezăminte culturale</i>	89
Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare	89
<i>Complexe muzeale</i>	93
Muzeul de Mineralogie Baia Mare	93
Memorialul Victimelor Comunismului Sighetul Marmației	95
Muzeul de Istorie și Arheologie Baia Mare	99
Case memoriale	101
<i>Așezăminte și monumente de cult</i>	103
„Cimitirul Vesel” din Săpânța	103
Așezăminte monahale. Săpânța, Rohia, Bârsana, Moisei, Târgu Lăpuș, Baia-Mare	105
<i>Vestigii istorice</i>	109
Situri arheologice	109
Cetăți și castele feudale	111
<i>Monumente și complexe statuare</i>	113
Monumentul eroilor de la Moisei	113
Ansamblul statuar „Bogdan Vodă”	115
Sfatul bătrânilor	117
Maramureș Brand	121
Traditional Culture	123

I. TRADITIONAL ETHNOGRAPHIC CULTURE

<i>Architectural Construction Systems</i>	125
The Wooden Churches	125
The Traditional Homestead	127
Riverside Technical Installations in the Villages of the Cosău, Mara, Iza, and Vișeu Valleys	129
<i>Representative elements of Maramureș folk art</i>	131
Monuments and Household Objects Made of Wood	131
The Wooden Gates	133

The Wayside Cross	135
The Rattle Spindle	137
The Seal Engraver	139
The Traditional Peasant Costume	141
Săcel Pottery	143
The Traditional Cuisine	145
<i>Ethnographic museum complexes</i>	147
The Ethnographic Museum of the Historical Land of Maramures. Sighetul Marmaţiei	149
The Ethnographic and Folk Art County Museum Baia Mare	151
II. INTANGIBLE TRADITIONAL CULTURE	153
The Vernacular of Maramures	153
The Folklore Archive	155
The Repertoire of Traditional Folk Music	157
<i>Representative traditions and customs</i>	159
The "Marmaţia" Winter Festival of Folk Customs and Traditions	159
"Tânjaua de pe Mara"	161
"Nopti de Sânziene" Midsummer Night's Festival (Borşa)	163
<i>Legendary characters and heroes</i>	165
Dragoş of Bedeu and the Hunting of the Wisent	165
Bogdan of Cuhea, the Founder of Moldova	167
Haiduc Grigore Pinteia "the Brave"	169
III. MODERN CULTURE	
<i>Modern visual arts</i>	171
The Art Museum – The Baia Mare Cultural Artistic Centre	171
The Florean Contemporary Art Museum	173
<i>Modern dramatic art</i>	175
Theater companies in Baia Mare	175
IV. SITES OF CULTURAL OR HISTORICAL VALUE	
<i>Art and architecture monuments</i>	179
The Historical Centre of Baia Mare	179
Stephan's Tower	181
The Historical Centre of Sighetu Marmaţiei	183
<i>Cultural establishments</i>	185
"Petre Dulfu" County Library	185
<i>Museum complexes</i>	187
The Mineralogy Museum Baia Mare	187
The Memorial of the Victims of Communism	189
Baia Mare History and Archaeology Museum	191

Memorial Houses193
<i>Religious establishments and monuments</i>195
The Merry Churchyard from Săpânța195
Monastic Establishments197
<i>Historical vestiges</i>201
Archaeological Sites201
Strongholds and Castles203
<i>Monuments and Statue Complexes</i>205
The Monument of the Moisei Heroes205
The “Bogdan Vodă” Statue Assembly207
The Elders’ Council209

I. Cultura Tradițională Etnografică

Sisteme constructive și arhitectonice

Complexul patrimonial (UNESCO) al bisericilor de lemn din Maramureș

Deschidem lista brandurilor maramureșene cu cel mai reprezentativ (recunoscut și apreciat) element, care îngemănează deopotrivă universul material – dus până la perfecțiune prin compoziție, arhitectură și exprimare artistică specifice lăcașurilor de cult, având ca suport materia fundamentală, lemnul – și cel spiritual, de factură religioasă, însă particularizat prin îmbinarea și suprapunerea credințelor arhaice, precreștine, (definind ceea ce Mircea Eliade numea „creștinism cosmic”, de factură tradițională, care „proiectează misterul cristologic asupra naturii întregi”, insistând asupra dimensiunilor liturgice ale existenței omului în lume” – creație religioasă proprie doar sud-estului european), cu elementele instituționalizate ale Bisericii.

Rezultatul acestei simbioze sunt obiectivele (o parte devenite patrimoniu UNESCO) printre cele mai atractive ale turismului de tip religios, din Europa și din lume.

„Se știe că (în Maramureș) se găsesc unele dintre cele mai interesante construcții religioase din lume; nu numai din țara noastră, ci din întreaga Europă. Bisericile de lemn maramureșene și-au câștigat demult faima bine-meritată atât în rândul specialiștilor

Biserica din Șurdești

cât și în cel al publicului larg din mai multe țări ale lumii. Ele reprezintă, fără îndoială, una din culmile artei de a construi în lemn de pe continentul nostru” (Paul Petrescu, 1969).

Evident, acest complex patrimonial de cult maramureșean trebuie privit ca parte integrantă a unui sistem particularizat prin soluții constructive și arhitectonice locale, generat în Evul Mediu atât în România (vezi așezămintele monahale de la Voroneț, Sucevița, Moldovița, Putna – în Moldova ori Curtea de Argeș – în Muntenia), cât și în Europa Centrală și de Vest, sub imperiul Renașterii, ca o prelungire a artei Antichității.

În aceste lăcașuri din Maramureș s-au păstrat hrisoave și însemne printre cele mai vechi ale limbii românești; aici s-au adunat înțelepții satelor pentru a hotărî în clipe de restriște; aici s-au legat căsătoriile, s-au botezat pruncii și tot aici au fost îngropați moșii și strămoșii noștri.

De regulă, acestea au fost ridicate pe înălțimi, cu turlle aparent exagerat de înalte, prevăzute cu foișor în care se afla clopotnița. În trecut, foișorul servea și ca turn de observație, iar „în timp de primejdie (năvăliri, foc) se bătea toaca și se trăgeau clopotele, într-un anume fel, avertizând comunitățile pentru a-și lua măsurile de securitate potrivite situației” (Grigore Man, *Bisericile de lemn din Maramureș*, 2005).

Cele mai vechi și valoroase monumente sunt situate în Maramureșul

istoric, unele datând din secolul al XIV-lea, dar majoritatea au fost reconstruite în secolele XVII și XVIII. Materialul utilizat preponderent este lemnul de stejar, gorun și rășinoase.

Cu toate acestea, mici „catedrale post-renascentine” întâlnim și în Chioar, Codru și Lăpuș, ceea ce recomandă întreg arealul administrativ-teritorial al județului Maramureș, ca o locație importantă a turismului religios.

Un repertoriu al specificității bisericilor din fiecare zonă indică următoarele caracteristici: monumentalitate (Maramureșul istoric); spectaculozitatea turlelor și frumusețea șarpantelor (Chioar); construcții de mai mici dimensiuni, dar perfect proporționate, cu ornamente interioare de mare acuratețe (Codru); frumusețea pridvoarelor și prispelor funcționale (în Țara Lăpușului).

Studiile competente referitoare la aceste construcții reliefează inovațiile și soluțiile locale privind compartimentarea (absida altarului, naosul și pronaosul poziționate pe o axă est-vest, la care uneori se adaugă un pridvor deschis, aidoma caselor țărănești), dar și elementele de decor și pictură (pe lemn sau pe sticlă).

Astfel, în Biserica din Breb se păstrează urme de pictură murală (sec. XVII). În cimitirul bisericii din Sat Șugatag există relicve ale civilizației celte („semne de mormânt lucrate în lemn, care au ca motiv principal crucea înscrisă în cerc”). Turnul bisericii din Budești-Josani este amplasat deasupra pridvorului-clopotniță, care are patru turnulețe mai mici. Biserica din Cuhea a fost ridicată în 1718, pe amplasamentul fostei biserici din lemn, incendiate de tătari în 1717. Biserica din Deal din Ieud datează din 1364 și se mai numește Biserica Balcului, după numele unui voievod local, iar cea din șes este socotită una dintre cele mai frumoase și monumentale

„catedrale din lemn” din Maramureș, reprezentând totodată prototipul arhitecturii gotice.

Semnificativ este faptul că multe din aceste lăcașe de cult seculare sunt și azi funcționale, duminică și în alte zile de sărbătoare, dovedindu-se neîncăpătoare. Probabil tocmai acest amănunt le-a salvat de la dezintegrare, spiritul și credința oamenilor păstrându-le nealterate. Acolo unde localnicii le-au abandonat (în favoarea altora, de piatră), construcțiile prezintă vizibile semne de degradare fizică.

Gospodăriile tradiționale din satele maramureșene. Muzeul viu

Orizontul de așteptare al unui turist, atunci când vizitează prima dată o regiune, este să beneficieze de servicii de calitate, să găsească spații de cazare corespunzătoare și să se lase fascinat de pitorescul peisajului. Pentru a lua contact cu cele mai iscusite producții materiale sau spirituale ale

populației autohtone, își programează vizite la muzeele din regiune.

Cei ce ajung însă în Maramureș au parte de o surpriză: aproape fiecare sat, în întregul lui, este un muzeu viu. Un muzeu populat cu oameni, care viețuiesc cu dezinvoltură printre „exponate”.

Fiecare localitate pare a fi un „muzeu al satului”, cu ulițe nici măcar pietruite, străjuite de-o parte și de alta de gospodării și anexe construite eminemant din lemn – veritabile monumente de arhitectură și artă populară.

Purtând amprenta specificului local (materie, arhitectură, ornamente), gospodăria tradițională maramureșeană este un brand, datorită unicității și originalității în raport cu alte „rezervații” de acest tip din alte regiuni. Și va rămâne un brand, chiar dacă în viitor tradiționalismul rural se va dezintegra (tendința se manifestă deja), iar turiștii le vor admira doar în perimetrele delimitate ale complexelor muzeale de profil.

Casele vechi, specifice secolului al XVIII-lea, dar compartimentate și având același grad de funcționalitate până în secolul XX, erau alcătuite din încăpere, tindă și cămară, iar din partea din față nu lipsea „șatra” (pridvorul), prevăzută cu stâlpi ornamentați, legați între ei prin arcade.

Gospodăria mai cuprinde: șura-grajdul (uneori o construcție, alteori construcții separate), colejna (magazia pentru lemne și loc de adăpostire a căruței și a uneltelor agricole), cotețe pentru porci și păsări, „oborocul” (șopronul de fân), coșarul pentru păstratul porumbului, fântâna (cu cumpână sau cu roată), cămara în curte, sistemul de împrejmuire – gardul cu poartă, vranița sau porțița.

